

Asia: VN/20209/2021

Selvitys järjestöjen varainhankinnan avustamisesta ja tukemisesta valtionavustustoiminnassa

Lausunnonantajan taustatiedot

Valitse sopivin vaihtoehto

Järjestö

Selvitys ja sen teemat

1. Mitä mieltä olet järjestöjen varainhankinnan tilasta ja tulevaisuudesta? Asiaa tarkastellaan selvityksen toisessa luvussa.

Työryhmän tehtävänä on ollut selvittää mahdollisuutta tukea kansalaisjärjestöjen varainhankinnan kehittämistä kansalaisyhteiskunnan resurssien vahvistamiseksi. Opintokeskukset ry painottaa, että vireä ja osaava kansalaisyhteiskunta on yksi keskeinen toimivan demokratian kivijalka. Niin pieniä, paikallistasolla toimivia yhdistyksiä kuin suuria järjestöjäkin tarvitaan.

Varainhankinnan ammattimaistuminen ja rahoituksen keskittyminen suurille toimijoille on selkeä riski toimivan kansalaisyhteiskunnan monimuotoisuudelle. Opintokeskukset ry kiittää työryhmää pyrkimyksestä löytää uusia toimintatapoja tämän eriyttävän ja kansalaisyhteiskunnan moninaisuutta heikentävän kehityssuunnan muuttamiseksi. On kannatettavaa, että viranomaiset etsivät tapoja mahdollistaa myös pienempien toimijoiden varainhankinta. Myös varainhankinnan mahdollisuudet vaihtelevat paljon ja yksi tekijä tässä on osaaminen: varainhankinnan koulutusta tarvitaan.

2. Mitä havaintoja sinulla on järjestöille myönnettäviin valtionavustuksiin liittyvistä käytännöistä ja niitä koskevasta sääntelystä? Asiaa tarkastellaan selvityksen neljännessä luvussa.

Opintokeskukset ry:stä on kannatettavaa, että järjestöille myönnettäviin valtionavustukseen liittyviä käytäntöjä ja sääntelyä selkiytetään. Opintokeskukset ry yhtyy erityisesti johtopäätökseen 7.1): ”valtionapuviranomaisten on tarkasteltava myös muita valtionavustuksen käytön ehtoja ja rajoituksia, jotta järjestöjen vakavaraisuutta voidaan lisätä ja niiden rahoitusasemaa helpottaa. Aina ei ole esimerkiksi selvää, milloin valtionavustusta voi käyttää toisen valtionavustuksen myöntämisessä vaadittavana omavastuuosuutena.”

Opintokeskukset ry yhtyy tarpeeseen selkiyttää avustusrahoitusten käyttöä omavastuuosuutena sekä tässä pyrkimystä mahdollistaa, ei rajoittaa järjestöjen toimintaa. Esimerkiksi sopii järjestöjen oppilaitosten, opintokeskusten, tuki järjestöjen koulutustoimintaan, jolloin koulutustoimintaan kohdistuva valtionosuustuki tukee yhdistysten vapaaehtoistoiminnan toteuttamista. Tuhannet yhdistykset ja järjestöt kouluttavat aktiivejaan, luottamushenkilöitään ja vapaaehtoisiaan, varmistaen näin kansalaistoimijoiden tarvittavan osaamisen ja kansalaisyhteiskunnan toimivuuden ja kehittymisen. Vapaan sivistystyön lain mukaisesti toimivat opintokeskukset järjestöjen oppilaitoksina ovat näissä koulutuksissa yhdistysten ja järjestöjen kumppaneina ja kansajärjestäjinä: opintokeskukset toteuttavat vuosittain yhteistyössä yhdistysten kanssa noin 17 000 koulutusta, joihin osallistuu noin 300 000 henkilöä. Suuri osa näistä koulutusyhteistyötä valtionosuusrahoituksella toimivien opintokeskusten kanssa tekevästä järjestöistä saa omaan toimintaansa rahoitusta jonkin valtionrahoitusinstrumentin kautta yleisavustuksena tai pitkäkestoisina ohjelma-avustuksina. Mikäli järjestöt eivät voisi yhdistää opintotoimintaansa mitään muuta valtionrahoitusta, rajataan merkittävästi myös järjestöjen vapaan sivistystyön opintojen piiriin kuuluvaa koulutustoimintaa. Rajaus, jossa järjestöjen yleisavustuksia ei voi lukea opintokeskusten kanssa yhteistyössä tehdyn opintotoiminnan tuen omavastuuosuuteen heikentää merkittävästi kansalaisjärjestöjen koulutustoimintaa ja mahdollisuuksia toteuttaa koulutusta yhteistyössä opintokeskusten kanssa, osana vapaata sivistystyötä.

Tavoitteellinen kehityssuunta on päinvastainen. Järjestöjen kanssa yhteistyössä toteutettu vapaan sivistystyön koulutustoiminta tulisi saada vahvasti osaksi elinikäistä ja jatkuvaa oppimista opintokeskusten tukemana.

Edelleen Opintokeskukset ry näkee tärkeänä, että valtionrahoittajan suhtautumista varainhankintaan ja muihin omarahoitusosuuden kerryttämisen tapoihin selkiytetään: lasketaanko varainhankinta eduksi vai haitaksi valtionavustusta haettaessa.

3. Mitä asioita järjestöjen varainhankinnan avustamisessa ja tukemisessa sekä valtionavustusten myöntämisessä on otettava huomioon? Asiaa tarkastellaan selvityksen viidennessä luvussa.

-

4. Minkälaisia vaikutuksia arvioit käsiteltävillä keinoilla olevan? Asiaa tarkastellaan selvityksen kuudennessa luvussa.

Opintokeskukset ry kiittää työryhmää eri toimintamallien vertailusta sekä siitä, että eri mallien vaikutuksista haetaan laajasti lausuntoja erilaisilta toimijoilta. On tärkeää, että mallissa otetaan huomioon yhdenvertaisuus ja erilaisten järjestöjen ja toimintakenttien moninaisuus. Opintokeskukset ry painottaa varainhankinnan tuen eri mallien ohella tarvetta selkiyttää tilanteita, joissa valtionavustusta voidaan kirjata toisen valtionavustuksen tai valtionosuusrahoituksen omavastuuosuutena. Tulkinnat ovat nyt toisistaan poikkeavat ja asettavat myös eri momenteilta yleisavustusta saavat järjestöt erilaiseen asemaan koulutustoimintansa toteuttamisessa.

5. Miten järjestöjen autonomiaa pitäisi turvata ja kuinka järjestöjen toimintaedellytyksiä tulisi varmistaa valtionavustustoiminnassa? Asiaa tarkastellaan selvityksen liitteessä.

Suomalaisen demokratiamallin keskeisenä lähtökohtana on ollut, että valtiolta varmistaa ja tukee vireän ja vahvan kansalaisyhteiskunnan toimintakyvyn. Valtio on perinteisesti tukenut kolmannen sektorin toimijoita yleis- ja erityisavustuksin, ja nämä panostukset ovat kiistatta tuoneet hyvät tulokset: Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin tutkimuksen mukaan järjestöjen vapaaehtoistoimintaan annettu tuki on maksanut itsensä takaisin yli kuusinkertaisena (Laasanen, Juhani: Vapaaehtoistyön kansantaloudelliset vaikutukset, 2011).

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä suomalaisesta demokratiapolitiikasta 2020-luvulla (Oikeusministeriö 2022:40) tunnustetaan oivallisesti, miten keskeinen toimija kolmas sektori on osallisuuden ja luottamuksen vahvistajana ja näin yhteiskuntarauhan luojana. Samoin Kansalaisyhteiskunnan tila ja tulevaisuus 2020-luvun Suomessa -julkaisussa (valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisuja 2020:47) kuvataan osuvasti, miten keskeinen toimija ja palveluntarjoaja kolmas sektori on suomalaisessa hyvinvointiyhteiskunnassa. Järjestöjen ja valtion suhde on rakentava ja toisiaan tukeva sekä samanaikaisesti jännitteinen: kolmas sektori tarvitsee valtion tuen sekä toisin päin, ja samanaikaisesti valtionrahoituksen ei voi antaa vaarantaa järjestöjen autonomiaa.

Opintokeskukset ry näkee keskeisenä, että valtionavustustoiminnassa ei ohjata sisällöllisesti järjestöjen toimintaa, vaan että sen keskeisimpänä ponttimena on edelleen järjestön oma, säännöissään määrittelemä tarkoitus. Järjestöjen autonomian turvaaminen ja toimintaedellytysten varmistaminen valtionavustustoiminnassa on keskeinen lähtökohta. Samalla Opintokeskukset ry näkee kannatettavana, että valtionavustustoiminnalla tuetaan järjestöjä laadukkaaseen, hyvän hallinnon mukaiseen toimintaan.

Valtionavustustoiminnan kehittäminen

Anna yleistä palautetta selvityksestä tai kommentoi järjestöjä koskevan valtionavustustoiminnan kehittämistä ja yhdenmukaistamista.

Opintokeskukset ry kiittää työryhmää pyrkimyksestä parantaa ja turvata kansalaisjärjestöjen toimintaedellytyksiä. Luonnoksesta huokuu pyrkimys ratkaisukeskeiseen etenemiseen.

Opintokeskukset ry näkee huolestuttava skenaariona sen, että järjestöjen ja yhdistysten taloudellisen tilanne heikentyy tulevaisuudessa. Talouden tiukentuessa on vaara, että järjestöt säästävät vapaaehtoistensa ja aktiiviensa koulutuksesta. Koulutus puolestaan vaikuttaa sekä vapaaehtoisten osaamiseen että motivaatioon toimia yhteiseksi hyväksi, ja tästä syystä kehityskulku uhkaa rapauttaa kansalaisyhteiskunnan toimintakykyä.

Wevelsiep Anneliina
Sivistysliitto Kansalaisfoorumi SKAF ry

Vuorikoski Kukka
Opintokeskukset ry